

กระบวนการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นหัตถกรรมผ้าปักชาวเขาเผ่าม้งและเมี่ยน จังหวัดกำแพงเพชร
 สร้างสรรค์ : กรณีศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ชาวไทยภูเขาชนเผ่าม้งและเมี่ยน จังหวัดกำแพงเพชร
 Local Wisdom Knowledge Management Process of the Hill tribe Handicraft to
 creative Economy: Case study of Hmong and Mien Ethnic groups in
 Kamphaeng Phet Province

โอภามา จำเภา*

Okama Jakae

บทคัดย่อ

งานวิจัยมุ่งศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่น กระบวนการจัดการความรู้ และการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นหัตถกรรมผ้าปักชาวเขาเผ่าม้งและเมี่ยน จังหวัดกำแพงเพชร การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ สมาชิกกลุ่มผ้าปักชนเผ่าม้ง จำนวน 15 คน และชนเผ่าเมี่ยน จำนวน 30 คน โดยใช้การสำรวจชุมชน การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม การสังเกตแบบมีส่วนร่วมเป็นเครื่องมือในการวิจัย การวิเคราะห์ข้อมูลและนำเสนอข้อมูลตามหลักชาติพันธุ์วรรณา ผลการศึกษาพบว่า ชนเผ่าม้งและเมี่ยนได้ย้ายถิ่นมาพื้นที่จังหวัดกำแพงเพชร เพราะการกระทำของมนุษย์ การแทรกแซงของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย และการประกาศเขตอุทยานแห่งชาติซ้อนทับพื้นที่ของหมู่บ้านชาวเขาเผ่าเมี่ยน จึงถูกขับไล่ออกจากพื้นที่ป่ามายังพื้นที่ราบทำให้ไม่มีที่ดินทำการเกษตร จึงต้องปรับตัวด้วยการนำอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตนมาสร้างสรรค์เป็นผลิตภัณฑ์เพื่อจำหน่าย งานสร้างสรรค์นี้คือ งานผ้าปักชาวเมี่ยน ซึ่งมีลายผ้าอันเกิดจากการเลียนแบบธรรมชาติรอบตัว เช่น ลายดอกฝิ่น ดอกไม้ป่า เครือไม้ ก้อนหิน เสือ ช้าง หอย ปลา เป็นต้น สำหรับวิธีการปักผ้าจะปักด้วยด้ายสลัสสีเป็นลายไขว้ ปักทึบ เดินเส้น ลูกโซ่ และตัดผ้าปะเป็นลวดลายต่างๆ ส่วนชนเผ่าเมี่ยนมีการปักผ้าลายเจ้าสาว ทั้งที่เป็นกางเกงแบบสั้นและแบบยาว อีกทั้งมีลายผ้าประยุกต์ เพื่อนำชิ้นผ้าไปสร้างสรรค์ผลงานต่อไป ทางด้านองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นผ้าปักชาวเขาถือว่ามีความจำเป็นอย่างยิ่งต่อวิถีชีวิตตั้งแต่เกิดจนตาย การปักผ้าของชาวเขาเผ่าม้งและเมี่ยนนั้นนอกจากจะช่วยสร้างรายได้แล้ว ยังมีการปักผ้าส่งศูนย์ศิลปาชีพ ซึ่งถือว่าการถ่ายทอดความรู้จากผู้หญิงรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง ส่วนกระบวนการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของศูนย์หัตถกรรมผ้าปักชาวเขา ประกอบด้วย 6 ขั้นตอน คือ 1) การระบุนวัตกรรมที่ต้องการ ตามความเชื่อของชนเผ่า เน้นคติด้านวัฒนธรรม ประเพณี ค่านิยมในท้องถิ่นที่ชาวบ้านมุ่งอธิบายตามปรากฏการณ์และสร้างสรรค์ลายผ้าปักเลียนแบบธรรมชาติรอบตัว 2) การจัดหาความรู้ที่ต้องการ การรับความรู้จากบรรพบุรุษ การแสวงหาความรู้การปักผ้าจากสมาชิกในครัวเรือน 3) การสร้างพัฒนาความรู้ใหม่ การถ่ายทอดความรู้จากบรรพบุรุษร่วมกันอย่างใกล้ชิด และการพัฒนาความรู้ที่มีในแต่ละบุคคลผนวกเข้ากับความรู้ในกลุ่มเครือญาติ การสร้างจากความเชื่อและความสัมพันธ์ของวิถีชีวิตความเป็นอยู่และตามความต้องการของศูนย์ศิลปาชีพ 4) การถ่ายทอดความรู้ เป็นการถ่ายทอดความรู้ไม่เป็นทางการตามธรรมชาติและไม่มีแบบแผนที่เป็นทางการ เกิดขึ้นจากการดำเนินชีวิตประจำวัน และการปฏิบัติหน้าที่ของผู้หญิงชนเผ่า

*อาจารย์โปรแกรมวิชาการพัฒนาสังคม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

5) การจัดเก็บความรู้ เก็บแบบลายผ้าปักหรือชิ้นผ้าเป็นความรู้ที่ฝังลึกอยู่ในตัวบุคคล ใช้วิธีการจดจำของแต่ละบุคคล ยังไม่มีการจัดเก็บความรู้ที่เป็นระบบ และไม่ได้บันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร 6) การนำความรู้มาใช้ได้ พัฒนาลายผ้าปักส่งศูนย์ศิลปาชีพ สืบทอดภูมิปัญญาปักผ้าของชนเผ่า และนำความรู้ถ่ายทอดให้แก่เด็กและเยาวชนผ่านเอกสารเผยแพร่ผ้าปักชาวเขา สู่สถานศึกษาที่อยู่ในชุมชนท้องถิ่น ส่วนการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น หัตถกรรมผ้าปักชาวเขาสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์ มีการขับเคลื่อนกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ ด้วยการแสวงหาโอกาส มุ่งเน้นพึ่งพาตนเองบนฐานของศักยภาพและทรัพยากรทางวัฒนธรรม การสร้างมูลค่าจากการผลิตสินค้าผ้าปัก ชาวเขากระเป๋าสตางค์ พวงกุญแจ กระเป๋าเป้ รองเท้า มีนวัตกรรมและการประยุกต์ใช้เทคโนโลยี เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่สินค้าที่ชนเผ่าผลิต การสร้างเครือข่ายด้านการพัฒนาต่อยอดเพิ่มคุณภาพสินค้า และการจัดการด้านการตลาด

คำสำคัญ : เศรษฐกิจสร้างสรรค์ / ผ้าปักชาวเขา / การจัดการความรู้ / ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ABSTRACT

The main purposes of this research were to study the local wisdom of the hill tribe embroidery clothes, local wisdom knowledge management process of the hill tribe Handicraft, and to develop the local wisdom of embroidery which would create economy for the Hmong and Mien ethnic groups in Kamphaeng Phet province. The research was of qualitative methodology; the key informants were Hmong ethnic group which consist of 15 people and Mein ethnic group with 30 people. The major studying method was an application of a survey community, an interview, a focus group discussion, and a participant observation. Data analysis and presentation of data based on ethnographic research. The result showed that Hmong and Mien ethnic groups migrate to Kamphaeng Phet because of the biased government put the barrier with them not to live in the forest areas, and moves them to the lowland but not manages at all; do not have agricultural land. So, they have to adapt their cultural identity to create economy for distribution by themselves. The Hmong has created the embroidery clothes by natural imitation around them such as opium puppy flower, forest flowers, vine, stone, tiger, elephant, shell, and fish with embroidery clothes by crossing the color thread embroidery blinded, line embroidery, chain embroidery, and cutting on style of Hmong embroidery folk art tribal textile panel, but for Mien ethnic group, they embroidered the pattern style of a bride's wedding, short pants and long pants, and making on adaptation with embroidery clothes to create products. Local wisdom of embroidery clothes knowledge is necessary on the way of life from birth to death. The embroidery for the Royal Folk Arts and Crafts Centre is considered a knowledge transfer from the women to women in the ethnic group from one generation to another generation; in addition, local wisdom knowledge management process of the hill tribe embroidery clothes is divided into 6 steps. First, focuses on how existed of the knowledge was needed. On the way of ethnic belief that focuses on culture, tradition, values available locally that people can describe with phenomenon and creates the style of embroidery clothes by imitation in daily life. Second, knowledge

management which were needed by getting from the ancestor, seeking the embroidery clothes knowledge from ethnics groups or family. Third, development of a new knowledge, transfer knowledge from ancestors, personal development for joint venture into the relationship, belief and relationship of the living and creations which are needed for the Royal Folk Arts and Crafts Centre. Fourth, knowledge transfer is informal in nature and unofficial that occurs in daily life, and women of the ethnic group. Fifth, knowledge keeping, embroidery keeping or the pattern of clothes that were the tacit knowledge into personal knowledge by each personal keeping that has not managed systematically and has not written record, and lastly, to take the knowledge for development of the pattern style of embroidery to distribute to the Royal Folk Arts and Crafts Centre for transferring the local wisdom of the hill tribe ethnic groups. Moreover, the tacit knowledge has to distribute to the juveniles through the publication for schools in the local community. Development in the local wisdom of the hill tribe embroidery to create economy has driven on creative activity by seeking the opportunity and focuses on self-reliance based on the potential and cultural resources, valued creation of hill tribe products such as wallets, key chain, backpack and shoes. Innovation and technology should take for adding value to the hill tribe products, including building the net working to up devolvement in the products and marketing management.

Keywords : Creative Economy / Hill Tribe Embroidery / Knowledge Management / Local Wisdom

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในยุคโลกาภิวัตน์เกิดกระแสการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรม มีการพัฒนาเศรษฐกิจแบบเสรีนิยมใหม่เป็นพลังขับเคลื่อนหลัก สังคมไทยจึงต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงต่างๆ อย่างรวดเร็ว และสลับซับซ้อนอย่างเป็นพลวัต จนผู้คนส่วนใหญ่มักไม่สามารถปรับตัวทันต่อการเปลี่ยนแปลงนี้ได้ กระบวนการโลกาภิวัตน์ยังทำให้เกิดการเคลื่อนย้ายของผู้คน การค้าและข้อมูลข่าวสารข้ามชาติ ข้ามพรมแดนอย่างกว้างขวางและทันเหตุการณ์ ทำให้การท่องเที่ยวเกี่ยวกับการเคลื่อนย้ายแรงงานใกล้ชิดกันมากขึ้น ส่งผลให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว นอกจากนี้ยังส่งผลให้คนในสังคมเกิดความเหลื่อมล้ำทางสังคมวัฒนธรรม (สำนักส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 10 จังหวัดเชียงใหม่, 2546, หน้า 4) กลุ่มชาติพันธุ์เป็นกลุ่มชนหนึ่งที่ได้รับผลจากการเปลี่ยนแปลงนี้ กลุ่มชาติพันธุ์มีความสืบเนื่องทางประวัติศาสตร์กับสังคมไทยมายาวนานกว่าร้อยปี มีความแตกต่างจากกลุ่มชนอื่นๆ และมีวัฒนธรรมประเพณีอันเป็นของตนเอง โดยตั้งถิ่นฐานกระจายอยู่ตามภูมิภาคต่างๆ ใน 67 จังหวัด จำนวน 56 กลุ่ม มีประชากรรวมประมาณ 6,100,000 คน หรือร้อยละ 9.68 ของประชากรประเทศ จำแนกกลุ่มตามลักษณะการตั้งถิ่นฐานได้ 4 กลุ่ม คือ กลุ่มตั้งถิ่นฐานบนพื้นที่สูงหรือชนชาวเขา กลุ่มตั้งถิ่นฐานบนพื้นที่ราบ กลุ่มชาวเล และกลุ่มอาศัยในป่า ทางด้านวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทยมีความหลากหลาย มีทั้งเหมือนและแตกต่างกันไปตามสภาพเศรษฐกิจ สังคม จารีตประเพณี ซึ่งเป็นการปรับตัวเข้ากับฐานทรัพยากรธรรมชาติและสภาพภูมิสังคมที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ โดยกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงหรือชนชาวเขาตั้งถิ่นฐานตามแนวเทือกเขาบนพื้นที่สูงทางภาคเหนือ ชนกลุ่มนี้เป็นกลุ่มสังคมเกษตรกรรมที่พึ่งพาป่าเป็นหลัก “กลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่ราบ” เป็นกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มใหญ่ที่มีการดำรงชีวิตกลมกลืนกับคนไทยทั่วไป

ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก และมีแนวโน้มเปลี่ยนแปลงไปสู่สังคมเมืองมากขึ้นแต่ยังคงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตนเองไว้สำหรับ “กลุ่มชาติพันธุ์ที่ตั้งถิ่นฐานตามหมู่เกาะหรือชายฝั่งทะเล” เรียกว่า ชาวเล มีวิถีชีวิตอยู่ทั้งบนเกาะและทะเล ประกอบอาชีพประมงเป็นหลัก นอกจากนี้ยังมีกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มเล็กที่มักอาศัยในป่า ดำรงชีวิตด้วยการล่าสัตว์และเก็บของป่า (แผนพัฒนาภูมิชาติพันธุ์ในประเทศไทย พ.ศ.2558-2560, หน้า 1)

ผู้คนที่ตั้งถิ่นฐานในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเฉพาะบริเวณประเทศไทยและประเทศเพื่อนบ้านใกล้เคียงนั้นมีหลากหลายกลุ่มชน แต่กลุ่มชนส่วนใหญ่ล้วนอพยพมาจากดินแดนอื่นทั้งสิ้น โดยมีสาเหตุที่ทำให้เกิดการอพยพนี้มาจากด้านเศรษฐกิจและสังคม คือ ความต้องการพื้นที่ทำกินอันอุดมสมบูรณ์มากกว่าเดิม และหรือเกิดจากความขัดแย้งกับกลุ่มชนส่วนใหญ่ในพื้นที่นั้น ส่วนกลุ่มชาติพันธุ์ชาวไทยภูเขาในภาคเหนือของประเทศไทย พบระยะเวลาการอพยพเคลื่อนย้ายเข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทย 2 จำพวก คือ ชนชาติที่เข้ามาอาศัยอยู่ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ก่อนชาติไทย และพวกที่เพิ่งอพยพเข้ามาสู่ประเทศไทยแบ่งตามระยะเวลาที่อพยพเข้าสู่ประเทศไทย สำหรับเส้นทางการอพยพอาจแบ่งกลุ่มชาติพันธุ์ชาวไทยภูเขาในภาคเหนือของประเทศไทยได้ ในครั้งนี้เป็นการศึกษาเฉพาะชนชาติที่อพยพจากทิศเหนือไปสู่ภูมิภาคทางใต้ ชนชาติเหล่านี้ได้แก่ พวกจีนทิเบต (Sino-Tibetan) ได้อพยพลงใต้ตามเส้นทางขนานกับการอพยพจากเหนือลงมาทางใต้ของชนชาติไทย แต่มาในระดับสูงกว่า ในขณะที่ชนชาติไทยอพยพเข้ามาอาศัยอยู่ในที่ราบ กลุ่มชนกลุ่มนี้ได้อพยพตามเส้นทางภูเขาอันคดเคี้ยว ซึ่งทำให้การเคลื่อนย้ายเป็นไปอย่างล่าช้า และได้อาศัยอยู่ในภาคเหนือของไทยประมาณ 100 ปีมานี้เอง พวกจีนทิเบตนี้แยกสาขาออกไปเป็น 2 กลุ่มชาติพันธุ์ คือ พวกจีนเดิมและพวกทิเบต-พม่า (Young, Gordon, 1962) กลุ่มชาติพันธุ์ชาวไทยภูเขาทางภาคเหนือของไทยมีกลุ่มชาติพันธุ์ชนเผ่ากะเหรี่ยง ม้ง เมี่ยน ลีซู ลาหู่ อาข่า ถิ่น ขมุ ลัวะ มลาบรี ที่อพยพมาจากแถบมณฑลกลวงสี มณฑลกลวงเจา มณฑลยูนนาน และทิเบต ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน สถิติประชากรที่อาศัยอยู่ในชุมชนบนพื้นที่สูงของประเทศไทยปี พ.ศ.2545 ในพื้นที่ 20 จังหวัดทางภาคเหนือ จำนวน 10 เผ่ามี 923,257 คน 164,637 หลังคาเรือน 186,413 ครอบครัว 3,422 กลุ่มบ้าน เผ่ากะเหรี่ยงมีประชากรมากที่สุด จำนวน 438,131 คน ส่วนพื้นที่วิจัยจังหวัดกำแพงเพชร จำนวน 9,878 คน ตาก 36,496 คน สุโขทัย 2,238 คน (กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ, 2559, หน้า 11) ภายใต้กระแสการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมนั้นนำไปสู่การตระหนักถึงการได้มาซึ่งความรู้ที่ถูกต้อง เหมาะสมตามกาลเทศะ และช่วยให้บุคคลได้แลกเปลี่ยนข้อมูลสารสนเทศร่วมกันในการปฏิบัติงาน โดยมุ่งมั่นที่จะปรับปรุงการดำเนินการขององค์กรและชุมชน หรือการจัดการความรู้การได้มาซึ่งความรู้ที่ถูกต้องนั้นต้องมีการจัดการอย่างเป็นระบบพร้อมนำมาใช้ในการดำเนินงานให้เกิดประโยชน์ โดยมีหลักการเปลี่ยนแปลงความรู้ที่อยู่ในตัวบุคคลให้มีสภาพกลายเป็นความรู้ที่ปรากฏชัดเจน (Davenport & Prusak, 1998) สอดคล้องกับทฤษฎีการย้ายถิ่น (Immigration Theory) การเคลื่อนย้ายของประชากรจำนวนมากข้ามพรมแดนจากประเทศที่ตนเป็นพลเมือง หรือพำนักอยู่ไปยังประเทศอื่น เพื่อดำรงชีวิตเป็นเวลานาน และกำหนดว่าการดำรงชีวิตในที่หนึ่งเป็นระยะเวลานาน 1 ปี (สุรางค์ จันทวานิช และคนอื่นๆ, 2543 หน้า 14) การย้ายถิ่นนี้เป็นปรากฏการณ์การอพยพเคลื่อนย้ายของคนพลัดถิ่นในบริบทของต่างประเทศและประเทศไทย มีการสืบสานศิลปวัฒนธรรมเดิมที่ตนเองคุ้นเคยนำมาไว้ในชุมชนแห่งใหม่ ตามแนวคิดอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ (Ethnic Groups) สิ่งที่เป็นตัวกำหนดอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ เพื่อแยกความแตกต่างจากคนที่ไม่ใช่กลุ่มชาติพันธุ์ กล่าวคือ ความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ ภาษา จารีต ประเพณี วัฒนธรรม การสร้างความเป็นชุมชน อัตลักษณ์ไม่อาจหลีกเลี่ยงความสำคัญเชิงอำนาจได้เพราะการสร้างความเป็นชุมชนและอัตลักษณ์ของกลุ่ม เกิดขึ้นภายใต้ความสัมพันธ์ของการสร้างความแตกต่าง ซึ่งรวมถึงการผนวกรวม การกีดกัน และการสร้างความเป็นอื่น (Jenkins, 2002 และ Gupta & Ferguson, 1999)

การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือภูมิปัญญาชาวบ้านเป็นเครื่องมือในการพัฒนามนุษย์นั้น แสดงถึงความสัมพันธ์ที่เป็นองค์รวมระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติแวดล้อม และคนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ รวมถึงกิจกรรมในวิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับการจัดการ การปรับตัวการเรียนรู้เพื่อการอยู่รอดของบุคคล ชุมชน และสังคมเป็นปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาชีวิตความอยู่ของบุคคลในด้านเศรษฐกิจและสังคม เพราะภูมิปัญญาชาวบ้านเกิดขึ้นจากความรู้ ประสบการณ์และแนวคิดของชุมชนถ่ายทอดสืบสานต่อกันมา คนไทยแต่โบราณนั้นมีภูมิปัญญาอันชาญฉลาดในการประดิษฐ์คิดค้น สร้างสรรค์ เพื่อใช้ประโยชน์จากสิ่งแวดล้อม และการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในท้องถิ่น เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น โดยเฉพาะภูมิปัญญาด้านปัจจัยพื้นฐานแห่งการดำรงชีพ เช่น ความสามารถในการแสวงหาอาหาร การปลูกสร้างบ้านเรือน การคิดค้นประดิษฐ์สิ่งทอ หัตถกรรม ผ้าปักเพื่อการนุ่งห่ม และความรู้ในการบำบัดรักษาโรคภัยไข้เจ็บ สิ่งเหล่านี้ช่วยให้สังคมไทยนับแต่อดีตสามารถดำรงอยู่ได้อย่างสงบสุขสืบจนถึงปัจจุบัน (จักรพันธ์ โสมะเกษตริน, 2551 หน้า 1) สอดคล้องกับแนวคิดภูมิปัญญาท้องถิ่น (local wisdom) ลักษณะภูมิปัญญาที่เกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างคนกับธรรมชาติสิ่งแวดล้อมจะแสดงลักษณะภูมิปัญญาในรูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตขั้นพื้นฐานปัจจัยสี่ ประกอบด้วย อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค ตลอดจนการประกอบอาชีพต่างๆ เป็นต้น ส่วนภูมิปัญญาที่เกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคนอื่นในสังคม จะแสดงออกมาในลักษณะจารีต ขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปะ นันทนาการ ภาษาและวรรณกรรม ตลอดจนการสื่อสารต่างๆ เป็นต้น ในขณะที่ภูมิปัญญาที่เกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างคนกับสิ่งเหนือธรรมชาติจะแสดงออกมาในลักษณะของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ศาสนา ความเชื่อต่างๆ (วรวิธ สุวรรณฤทธิ์, 2546, หน้า 152)

การสืบสานภูมิปัญญาควรใช้วิธีการจัดเก็บความรู้และเผยแพร่ความรู้ตามแนวคิดการจัดการความรู้ (knowledge management) เป็นความสามารถในการเลือก การเข้าถึง และผลสัมฤทธิ์ในการทำงาน (Bergeron, 2003, p.6) การดำเนินการจัดการความรู้ควรเน้นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่จะนำไปสู่การพัฒนาความเป็นเลิศจากการเรียนรู้ในการทำงานภายในองค์กร และคัดเลือกความรู้จากภายนอกองค์กรเพื่อนำมาปรับใช้ในการทำงาน (จิราณี พานิช, 2547) พรอบส์ (Probst, 2000) อธิบายว่ากระบวนการจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วย การระบุความรู้ที่ต้องการ การจัดหาความรู้ที่ต้องการ การสร้างพัฒนาความรู้ใหม่ การถ่ายทอดความรู้ การจัดเก็บความรู้ และการนำความรู้มาใช้ ที่สำคัญควรนำภูมิปัญญาให้เกิดมูลค่าเพิ่มโดยใช้แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ การพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์บนฐานทุนวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน ต้องเริ่มจากความรู้ความเข้าใจรากฐานทางวัฒนธรรม คำนึงถึงการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์อย่างรอบคอบ การขับเคลื่อนทุนวัฒนธรรมสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์ให้ความสำคัญกับทุนวัฒนธรรมที่มีศักยภาพ มีความพร้อมด้านองค์ความรู้และเทคโนโลยีวางระบบบริหารจัดการที่เหมาะสมตลอดห่วงโซ่อุปทาน การศึกษาวิจัยพฤติกรรม การบริโภคและกลุ่มผู้บริโภคให้ความสำคัญกับการพัฒนามนุษย์ ทั้งการศึกษาวัฒนธรรมไทยอย่างลึกซึ้ง และการเชื่อมโยงทุนทางวัฒนธรรมเข้ากับระบบเศรษฐกิจและการบริหารจัดการยุคใหม่ การอนุรักษ์ฟื้นฟูวัฒนธรรมไทย โดยเฉพาะวัฒนธรรมและภูมิปัญญาที่ใกล้จะสูญหาย โดยจัดให้มีเวทีหรือช่องทางในการถ่ายทอดความรู้ และภูมิปัญญาไทยจากรุ่นสู่รุ่นอย่างสม่ำเสมอ สร้างเครือข่ายวัฒนธรรมไทยเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ (นิสวันต์ พิษณุดำรง, 2553 และ พิริยะ ผลพิรุฬห์, 2556)

ชาวไทยภูเขานั้นมีภูมิปัญญาท้องถิ่นที่แสดงถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่อันเป็นอัตลักษณ์ประจำกลุ่ม นั่นคือ ภาษา การปักผ้า ขนบธรรมเนียมประเพณี พิธีกรรม และความเชื่อ แต่ปัจจุบันภูมิปัญญาท้องถิ่นได้รับผลกระทบจากบริบทความแตกต่างทางวัฒนธรรมของกลุ่มชนต่างๆ ที่อาศัยอยู่ในภาคเหนือของประเทศไทย ความแตกต่างนี้คือปัญหาทางสังคมของพหุวัฒนธรรม โดยเฉพาะอัตลักษณ์ของคนพลัดถิ่น จึงสูญเสียภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือ

องค์ความรู้ของชนเผ่า เพราะถูกอพยพเคลื่อนย้ายแหล่งที่อยู่อาศัย จากถิ่นเดิมอาศัยอยู่พื้นที่สูงอยู่ร่วมกับป่า มีวิถีชีวิตร่วมกับธรรมชาติ ต้องมาตั้งถิ่นฐานแห่งใหม่ด้วยการจัดสรรของหน่วยงานราชการ โดยเฉพาะชาวไทยภูเขาชนเผ่าม้งและเมี่ยนที่อาศัยอยู่ในจังหวัดกำแพงเพชร กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในจังหวัดกำแพงเพชร ส่งดำเนินการอพยพชาวเขาไปยังพื้นที่ที่จัดสรรใหม่ โดยอ้างว่าชาวไทยภูเขาดัดไม้ ทำไร่เลื่อนลอย ปลุกข้าวโพด เมื่ออพยพลงมาพื้นที่ราบส่งผลให้วิถีการดำรงชีวิตเปลี่ยนแปลงไป

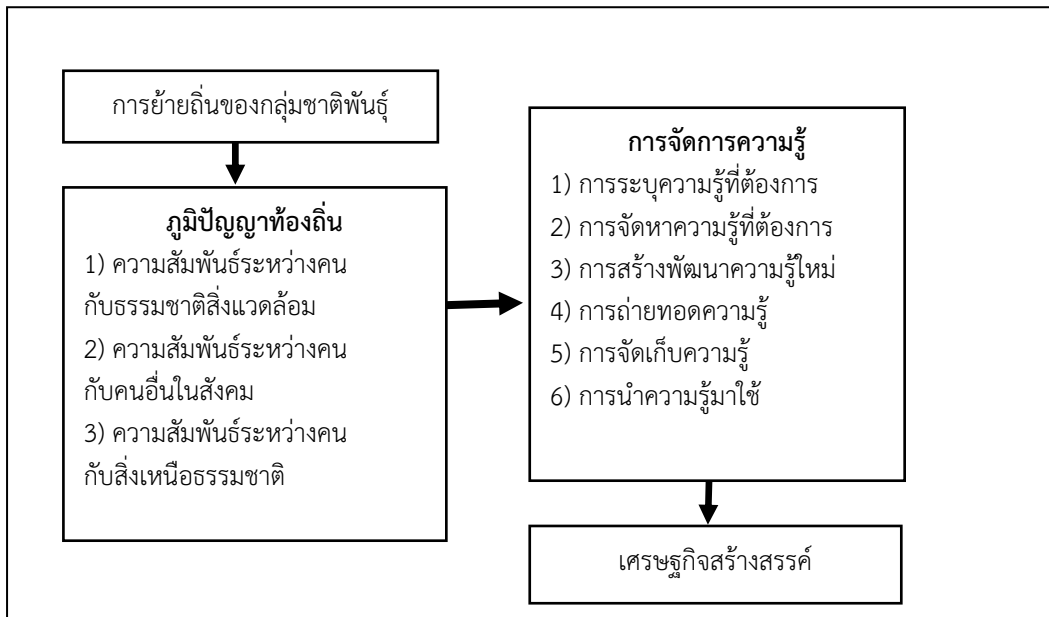
การศึกษาครั้งนี้ เลือกกลุ่มชาติพันธุ์ม้งและเมี่ยนที่อาศัยอยู่ในจังหวัดกำแพงเพชร เนื่องจากเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่ได้รับผลกระทบจากการพัฒนาของรัฐไทย แล้วได้รับการสนับสนุนให้มีการจัดตั้งศูนย์หัตถกรรมผ้าปักชาวเขา เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้มีรายได้ อีกทั้งยังยกระดับชีวิตความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น การส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตอำเภอคลองลาน โดยนำสินค้าของที่ระลึก ผลิตภัณฑ์ชาวเขาของแต่ละชนเผ่ามาจำหน่าย เช่น ผ้าปักชาวเขา เสื้อผ้า เครื่องแต่งกายชาวเขา เครื่องประดับเงิน ซึ่งอยู่ภายใต้การดูแลของศูนย์พัฒนาชาวเขาจังหวัดกำแพงเพชร ในเชิงพื้นที่นั้นถือว่าเป็นพื้นที่ที่มีความโดดเด่นและมีภูมิปัญญาท้องถิ่นผ้าปักชาวเขา แต่ยังคงขาดการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นหัตถกรรมผ้าปักชาวเขาอย่างเป็นระบบ และยังไม่มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากผ้าปักชาวเขา ดังนั้นจึงจำเป็นต้องศึกษากระบวนการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นหัตถกรรมผ้าปักชาวเขาสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์ เพื่อเป็นแนวทางไปสู่การอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น การพัฒนาคุณภาพชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ชนเผ่าม้งและเมี่ยนในพื้นที่จังหวัดกำแพงเพชร และบูรณาการวิจัยกับการเรียนการสอนรายวิชาภูมิปัญญาท้องถิ่นและการจัดการความรู้ เป็นการสืบสานศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นให้คงอยู่ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวไทยภูเขาชนเผ่าม้งและเมี่ยน จังหวัดกำแพงเพชร
2. เพื่อศึกษากระบวนการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวไทยภูเขาชนเผ่าม้งและเมี่ยน จังหวัดกำแพงเพชร
3. เพื่อการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นหัตถกรรมผ้าปักชาวเขาสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์ของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวไทยภูเขาชนเผ่าม้งและเมี่ยน จังหวัดกำแพงเพชร

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดแนวคิด ทฤษฎีการย้ายถิ่น แนวคิดอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ แนวคิดภูมิปัญญาท้องถิ่น แนวคิดการจัดการความรู้ แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อสร้างกรอบแนวคิดในการศึกษากระบวนการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นหัตถกรรมผ้าปักชาวเขาสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์ กรณีศึกษา กลุ่มชาติพันธุ์ชาวไทยภูเขาชนเผ่าม้งและเมี่ยน จังหวัดกำแพงเพชร ดังแสดงในแผนภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยเป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ แบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้
ระยะที่ 1 ก่อนดำเนินการวิจัย ก่อนดำเนินการวิจัยผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้

1.1 ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับเหตุการณ์ผ้าปักชาวเขาในประเทศไทย และในพื้นที่จังหวัดกำแพงเพชร

1.2 คัดเลือกพื้นที่เป้าหมาย ได้แก่ พื้นที่จังหวัดกำแพงเพชรที่มีชนเผ่าม้งและเมี่ยนเป็นสมาชิกศิลปาชีพ

ในโครงการบ้านเล็กในป่าใหญ่ มีการพัฒนาฝีมือการปักผ้าอย่างต่อเนื่อง โดยศูนย์พัฒนาชาวเขาจังหวัดกำแพงเพชร ดังนี้

1) ชนเผ่าม้ง หมู่ 16 บ้านตลาดม้ง ตำบลคลองลานพัฒนา อำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร

2) ชนเผ่าเมี่ยน หมู่ 9 บ้านคลองเตย, หมู่ที่ 13 บ้านคลองปลาร้า, หมู่ที่ 16 บ้านตลาดม้ง (บ้านเข้าน้อย) ตำบลคลองลานพัฒนา อำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร

3) ชนเผ่าเมี่ยน หมู่ที่ 9 บ้านหนองปรือ ตำบลสีกงาม อำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร

4) ชนเผ่าเมี่ยน หมู่ที่ 8 บ้านอุดมทรัพย์ ตำบลหินดาต อำเภอพรางศิลาทอง จังหวัดกำแพงเพชร

5) ชนเผ่าเมี่ยน หมู่ที่ 11 บ้านจอมแขวง ตำบลอ่างทอง อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร

1.3 สร้างความสัมพันธ์กับหมู่บ้านที่มีชนเผ่าม้งและเมี่ยนอาศัยอยู่ โดยให้ผู้นำใน 7 หมู่บ้าน แนะนำผู้วิจัยกับผู้ให้ข้อมูลหลักสมาชิกศิลปาชีพ ประกอบด้วยบ้านตลาดม้ง บ้านคลองเตย บ้านคลองปลาร้า บ้านเข้าน้อย บ้านหนองปรือ บ้านอุดมทรัพย์ และบ้านจอมแขวง

1.4 ศึกษาบริบทชุมชน โดยศึกษาและวิเคราะห์สภาพทั่วไปและข้อมูลพื้นฐาน โดยการวิเคราะห์จากเอกสารของหน่วยงานต่างๆ

1.5 คัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัยได้แก่ สมาชิกศิลปาชีพชนเผ่าม้งและเมี่ยน จำนวน 45 คน ในพื้นที่จังหวัดกำแพงเพชร

ดังนั้น ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัยในครั้งนี้ ใช้การคัดเลือกกลุ่มเป้าหมาย โดยใช้วิธีการแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เนื่องจากกลุ่มเป้าหมายที่ศึกษา มีลักษณะที่ตรงตามการศึกษาตามวัตถุประสงค์ เป็นการเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่มีลักษณะตามความต้องการของผู้วิจัย ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) กำหนดเกณฑ์เป็นคุณลักษณะเฉพาะเจาะจง คือ สมาชิกศิลปาชีพ จำนวน 45 คน ที่มีประสบการณ์ในการปักผ้าชาวเขา และส่งผลิตภัณฑ์ผ้าปักชาวเขาให้สำนักพระราชวัง ศูนย์ศิลปาชีพอย่างต่อเนื่องทุกปี ซึ่งในการได้รายชื่อ สมาชิกกลุ่มผู้ปักผ้าชาวเขาของศูนย์พัฒนาราชวรบนพื้นที่สูงจังหวัดกำแพงเพชร จากนั้นก็ทำหนังสือราชการแจ้งไปยังหน่วยงานเพื่อขออนุญาตเข้าสังเกตการณ์และทำการสัมภาษณ์เชิงลึก จัดกิจกรรมสนทนากลุ่ม และจัดกิจกรรมสัมมนาทางวิชาการแลกเปลี่ยนและเผยแพร่องค์ความรู้หัตถกรรมผ้าปักชาวเขาจังหวัดกำแพงเพชร ตลอดจนฝึกปฏิบัติการออกแบบและแปรรูปผลิตภัณฑ์ผ้าปักชาวเขาสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์

ระยะที่ 2 การดำเนินการวิจัย ผู้ให้ข้อมูลหลัก คือสมาชิกศิลปาชีพ จำนวน 45 คน โดยดำเนินการวิจัยเป็น 2 ขั้นตอนได้แก่

ขั้นตอนที่ 2.1 ศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นของศูนย์หัตถกรรมผ้าปักชาวเขาโครงการบ้านเล็กในป่าใหญ่ ตำบลคลองลานพัฒนา อำเภอลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร

1. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึกภูมิปัญญาท้องถิ่นของศูนย์หัตถกรรมผ้าปักชาวเขาโครงการบ้านเล็กในป่าใหญ่

2. การรวบรวมข้อมูล ได้แก่ การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกภูมิปัญญาท้องถิ่นของศูนย์หัตถกรรมผ้าปักชาวเขาโครงการบ้านเล็กในป่าใหญ่

3. การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis) พิจารณาความสอดคล้องและบริบทที่เกี่ยวข้องของข้อมูลตามแนวคิดภูมิปัญญาท้องถิ่น

ขั้นตอนที่ 2.2 ศึกษากระบวนการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นหัตถกรรมผ้าปักชาวเขาของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวไทยภูเขาชนเผ่าม้งและเมี่ยน จังหวัดกำแพงเพชร

1. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ แนวคำถามการสนทนากลุ่ม

2. การรวบรวมข้อมูล เมื่อผู้วิจัยได้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกแล้วจึงวิเคราะห์สรุปข้อมูล เพื่อตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของข้อมูล ด้วยวิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) ได้แก่ ด้านข้อมูล ด้านผู้วิจัย และด้านวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล จากนั้นจึงจัดการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) จำนวน 3 ครั้ง การสนทนากลุ่ม ครั้งที่ 1 วันพุธที่ 5 สิงหาคม พ.ศ. 2558 เวลา 08.30-16.40 น. ณ ห้องประชุมศูนย์พัฒนาราชวรบนพื้นที่สูงจังหวัดกำแพงเพชร มีผู้ให้ข้อมูล จำนวน 10 คน ครั้งที่ 2 จัดขึ้นในวันจันทร์ที่ 16 พฤศจิกายน พ.ศ. 2558 เวลา 08.30-16.40 น. ณ ห้องประชุมศูนย์พัฒนาราชวรบนพื้นที่สูงจังหวัดกำแพงเพชร ผู้ให้ข้อมูล จำนวน 10 คน ครั้งที่ 3 จัดขึ้นในวันอังคารที่ 1 ธันวาคม พ.ศ. 2558 เวลา 08.30-16.40 น. ณ ห้องประชุมศูนย์พัฒนาราชวรบนพื้นที่สูงจังหวัดกำแพงเพชร จำนวน 10 คน โดยมีวิธีการจัดการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ประเด็นกระบวนการจัดการความรู้ ด้วยวิธีการและกิจกรรมการเก็บรวบรวมข้อมูล เริ่มจากผู้ดำเนินการสนทนา แนะนำผู้วิจัย 1 คน ผู้ช่วยเก็บข้อมูล จำนวน 3 คน และผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม กลุ่มละ 10 คน จากนั้นจึงเขียนประเด็นการสนทนาในกระดาษฟลิปชาร์ต (Flip chart) ให้ตัวแทนกลุ่มได้ตอบตามประเด็นคำถาม และผู้ช่วยดำเนินการสนทนาจดบันทึกข้อมูลลงในกระดาษฟลิปชาร์ต (Flip Chart) โดยบันทึกเป็นแผนภาพความคิด (Mind Mapping)

3. การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis) พิจารณาความสอดคล้องของความคิดเห็น และความเป็นไปได้ของข้อมูลของผู้ร่วมการสนทนากลุ่มตามแนวคิดการจัดการความรู้ของพรอบส์

ขั้นตอนที่ 2.3 การพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นหัตถกรรมผ้าปักชาวเขาสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์ของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวไทยภูเขาชนเผ่าม้งและเมี่ยน จังหวัดกำแพงเพชร

1. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แนวคำถามการสนทนากลุ่ม และแบบสัมภาษณ์การพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นหัตถกรรมผ้าปักชาวเขาสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์

2. การรวบรวมข้อมูล ได้แก่ การสนทนากลุ่ม และการสัมภาษณ์รูปแบบผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นหัตถกรรมผ้าปักชาวเขาสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์ แล้วจึงวิเคราะห์สรุปข้อมูล เพื่อตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของข้อมูล ด้วยวิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) ได้แก่ ด้านข้อมูล ด้านผู้วิจัย และด้านวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล เริ่มจากการฝึกปฏิบัติการออกแบบผลิตภัณฑ์ผ้าปักชาวเขา 1) วิทยากรจากสาขาการออกแบบผลิตภัณฑ์ออกแบบผลิตภัณฑ์ คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร 2) วิทยากรจากกลุ่มแปรรูปตำบลนิคมทุ่งโพธิ์ทะเล อำเภอเมืองจังหวัดกำแพงเพชร จากนั้นจึงจัดการสนทนากลุ่ม จำนวน 2 ครั้ง การสนทนากลุ่ม ครั้งที่ 1 วันจันทร์ที่ 25 มกราคม พ.ศ. 2559 เวลา 09.00-12.00 น. ณ ห้องประชุมศูนย์พัฒนาราชวรบนพื้นที่สูงจังหวัดกำแพงเพชร มีผู้ให้ข้อมูล จำนวน 12 คน ครั้งที่ 2 จัดขึ้นในวันอังคารที่ 26 มกราคม พ.ศ. 2559 เวลา 09.00-12.00 น. ณ ห้องประชุมศูนย์พัฒนาราชวรบนพื้นที่สูงจังหวัดกำแพงเพชร ผู้ให้ข้อมูล จำนวน 12 คน โดยมีวิธีการจัดการสนทนากลุ่มประเด็นการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นหัตถกรรมผ้าปักชาวเขาสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์ เริ่มจากผู้ดำเนินการสนทนา แนะนำผู้วิจัย 1 คน ผู้ช่วยเก็บข้อมูล จำนวน 3 คน และผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม กลุ่มละ 12 คน จากนั้นจึงเขียนประเด็นการสนทนาในกระดาษพลิกชาร์ต (Flip Chart) ให้ตัวแทนกลุ่มได้ตอบตามประเด็นคำถาม และผู้ช่วยดำเนินการสนทนาจดบันทึกข้อมูลลงในกระดาษพลิกชาร์ต โดยบันทึกเป็นแผนภาพความคิด (Mind Mapping)

3. การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis) พิจารณาความสอดคล้องและบริบทที่เกี่ยวข้องของข้อมูลตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยแบ่งการนำเสนอเป็น 4 ประเด็น คือ (1) บริบทพื้นที่และการย้ายถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวไทยภูเขาจังหวัดกำแพงเพชร (2) ภูมิปัญญาท้องถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวไทยภูเขาชนเผ่าม้งและเมี่ยน จังหวัดกำแพงเพชร (3) กระบวนการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวไทยภูเขาชนเผ่าม้งและเมี่ยน จังหวัดกำแพงเพชร (4) การพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นหัตถกรรมผ้าปักชาวเขาสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์ของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวไทยภูเขาชนเผ่าม้งและเมี่ยน จังหวัดกำแพงเพชร

1. บริบทพื้นที่และการย้ายถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวไทยภูเขาจังหวัดกำแพงเพชร

พื้นที่อำเภอคลองลานถือว่าเป็นความหลากหลายทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์แห่งหนึ่งของประเทศไทย ในอดีตกลุ่มชาติพันธุ์ชาวไทยภูเขาชนเผ่าม้งและเมี่ยนได้อพยพเข้ามาในพื้นที่อำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร ซึ่งทางราชการถือว่าเป็นกองกำลังชาวเขาที่หลบหนีเข้าเมืองโดยมิชอบด้วยกฎหมาย รัฐบาลได้ออกพระราชกฤษฎีกากำหนดให้ผืนป่าคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชรเป็นอุทยานแห่งชาติ รวมทั้งอุทยานแห่งชาติแม่วงก์-แม่เปิน จังหวัดนครสวรรค์ ในปี พ.ศ. 2527 ส่งผลให้การประกาศเขตอุทยานแห่งชาติซ้อนทับพื้นที่ของหมู่บ้านชาวเขาเผ่าเมี่ยน ลาหู่ ม้ง ลีซอ อาข่า จำนวน 15 หมู่บ้าน มีประชากรประมาณ 3,500 คน ภาครัฐได้ตรากลุ่มคนเหล่านี้ว่า ได้สร้างปัญหาการบุกรุกป่า ทำลายป่าต้นน้ำลำธาร ทำไร่เลื่อนลอย

จนก่อให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อม ป่าเสื่อมโทรม จำนวนหลายแสนไร่ ทำให้กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายใน จังหวัดกำแพงเพชร มีคำสั่งดำเนินการอพยพชาวเขาลงมายังพื้นที่ราบ อำเภอลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร โดยไม่ได้จัดสรรพื้นที่สำหรับอยู่อาศัยและที่ทำมาหากินให้ชาวเขาเหล่านี้ ดังนั้นสาเหตุของการอพยพย้ายถิ่นของ ชาวเขาจึงเกิดจากการกระทำของมนุษย์ เกิดจากการแทรกแซงของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย และการ หลบหนีจากสงครามมายังพื้นที่จังหวัดกำแพงเพชร กลุ่มชาติพันธุ์ชาวไทยภูเขาที่อพยพเคลื่อนย้ายมาอยู่ในพื้นที่ อำเภอลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร พบว่าปี พ.ศ. 2359 มีชนเผ่ากะเหรี่ยงอพยพเคลื่อนย้ายมาจากประเทศ พม่าเป็นกลุ่มแรกตั้งรกรากอยู่บ้านน้ำตกมา 200 ปีแล้ว และหมู่บ้านส้างาม หมู่บ้านรุ่งกะสัง ชนเผ่าต่อมาเป็นชน เผ่าม้ง อพยพเคลื่อนย้ายมาจังหวัดตากมาอาศัยอยู่หมู่บ้านม้ง บ้านป่าคา บ้านปางมะนาวในปี พ.ศ. 2508 ถัดมา เป็นชนเผ่าลีซู อพยพเคลื่อนย้ายมาจากจังหวัดตากเมื่อปี พ.ศ. 2518 ตามด้วยชนเผ่าเมี่ยนอพยพเคลื่อนย้ายมา จังหวัดน่าน จังหวัดพะเยา จังหวัดเชียงราย มาอยู่บ้านคลองเตย บ้านเขาน้อย บ้านส้างาม บ้านอุดมทรัพย์ และ บ้านอ่างทอง ใน พ.ศ. 2519 และชนเผ่าลาหู่อพยพเคลื่อนย้ายมาจากจังหวัดเชียงราย จังหวัดเชียงใหม่มาอาศัย อยู่หมู่บ้านแม่พิซ บ้านปางมะละกอ บ้านปางมะนาว บ้านบึงหล่ม และคลองปลาร้าในปี พ.ศ. 2528 ดังภาพที่ 2

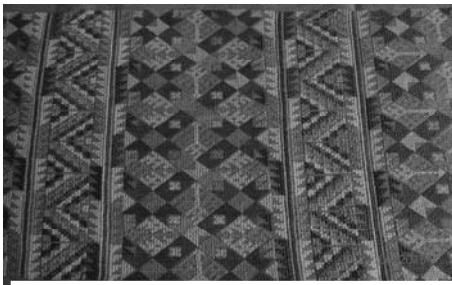
ภาพที่ 2 สมาชิกศิลปาชีพเข้าร่วมพิธีมอบเงินค่าตอบแทนผลิตภัณฑ์ผ้าปักชาวเขา

2. ภูมิปัญญาท้องถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวไทยภูเขาชนเผ่าม้งและเมี่ยน จังหวัดกำแพงเพชร การแต่งกายของชาวไทยภูเขาแต่ละกลุ่มตระกูลนั้นมีความแตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด แม้กระทั่งใน แต่ละสาขาก็แตกต่างกันอีกด้วย เครื่องแต่งกายถือเป็นความสวยงามเชิงศิลปะและยังบ่งบอกถึงลักษณะทาง สังคม ประวัติความเป็นมาของตัวเองได้อีกด้วย เช่น การปักลายของชนเผ่าเมี่ยนที่บ่งบอกถึงความเป็นมาของชน เผ่าพันธุ์ตนเอง การปักและการตัดของม้งและเมี่ยนก็สามารถบ่งบอกถึงเส้นทางอพยพได้ เสื้อผ้าและการตกแต่ง ประดับประดาด้วยเครื่องเงินของชาวเขาแต่ละตระกูลภาษาก็มีความแตกต่างกัน ในงานชิ้นนี้ศึกษากลุ่ม ตระกูลออสโตร-ไต ทั้งม้งและเมี่ยน และศึกษาการปักลายผ้า การใช้ผ้าตัดปะเพื่อตกแต่งเสื้อผ้าให้สวยงามยิ่งขึ้น ชาวเมี่ยนมักจะใช้การปักผ้าลายผ้ามากกว่าการใช้ผ้าตัดปะ ผ้าปักชาวเขาที่มีความโดดเด่นด้านผ้าปักเพื่อส่งกอง ศิลปาชีพสวนจิตรลดา และการอนุรักษ์ผ้าปักชาวเขา

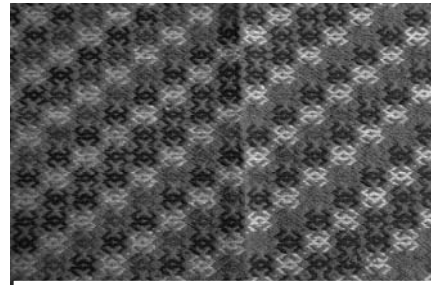
2.1 ภูมิปัญญาท้องถิ่นผ้าปักชนเผ่าม้ง ความงดงามของผ้าม้งที่มีความโดดเด่นในหลากหลาย รูปแบบ ทั้งการปักผ้า การตัดปะผ้า และการเขียนลายด้วยสีผึ้ง กระโปรงม้งลาย และผ้าคาดเอว ล้วนเป็น เครื่องนุ่งห่มที่ประติษฐ์ตกแต่งจากความพิถีพิถันเป็นอย่างมาก เห็นได้ว่าผ้าปักม้งมีความสวยงาม ผ้ากระโปรงม้ง ลายผืนหนึ่งจะพบลวดลายเขียนสีผึ้งที่ไม่ซ้ำกัน การปักลวดลายชายกระโปรงก็มีความละเอียด ประณีต ผ้าม้งมี เส้นที่เป็นที่นิยมของตลาดผ้าชาวเขา หากยังคงรักษารูปแบบและประณีตดั้งเดิมไว้ ในทางตรงข้ามหากการ ผลิตมุ่งแต่ปริมาณ ผ้าม้งที่ล้าค่าด้วยฝีมือสร้างสรรค์ และภูมิปัญญาท้องถิ่นอันล้ำลึกชาญฉลาด ก็จะเลือนหายไป และจะมีผลิตภัณฑ์ของชนเผ่าม้งจากประเทศลาว และจีนเข้ามาแทนที่ในประเทศไทย สิ่งสำคัญสิ่งหนึ่งคือความรู้

พื้นฐานของผ้าปักชาวเขาเผ่าม้งที่เกิดจากการร้อยเรียงเส้นด้าย และผ้าเข้าด้วยกัน เพื่อผลิตเครื่องแต่งกายอันเป็นเอกลักษณ์ของชนเผ่าที่มีการสืบทอดต่อกันมาจนกระทั่งปัจจุบัน ความรู้พื้นฐานของผ้าปักชาวเขาแบ่งออกเป็น 5 ประเภท ดังนี้ (1) งานปักมือด้วยเส้นด้าย เป็นการสร้างงานลงบนผ้าโดยใช้ด้ายในการปัก สอย เน่า จนเป็นลายผ้าที่ละเอียดอ่อนสวยงามที่สุดในบรรดางานปักผ้าของชนเผ่าม้ง กลุ่มปักเส้นด้ายลายไก่เหยียบ กลุ่มปักเส้นด้ายลายกากบาท กลุ่มปักเส้นด้ายลายสายน้ำ (2) งานปักมือด้วยผ้า ส่วนใหญ่บริเวณที่ปัก คือ ลายที่กระโปรง (ทุตะ) ลายบริเวณตีนขาที่เรียกว่า ตัวตั้งตะ และส่วนที่ยากที่สุดคือผ้าที่ปิดด้านหลัง (ปันจู) คือ กลุ่มลายเข้ามุมเหลี่ยม และกลุ่มลายเข้ามุมโค้ง (3) งานปักมือด้วยวัสดุตกแต่ง งานปักมือด้วยวัสดุตกแต่งเป็นการนำวัสดุอื่นๆ มาตกแต่งลงบนลายที่ปักด้วยผ้า หรือด้ายแล้ว ให้มีสีสันสวยงามมากขึ้น บางกรณีแสดงถึงความร่ำรวย เช่น การปักด้วยเงินเหรียญรูปของอินเดีย เหรียญเงินบริสุทธิ์ โขโลหะเงิน (4) การมัดย้อม กระโปรงของผู้หญิงม้ง มีการนำใยัญชงที่ตนเองมาเขียนเป็นลวดลายต่างๆ โดยนำเปลือกของเส้นใยัญชงที่แห้งสนิทมาฉีกออกเป็นเส้นเล็ก ๆ เพื่อที่จะได้เส้นด้ายที่มีขนาดเล็กเหมาะสมกับการทอผ้า การเขียนลายผ้าลงบนกระโปรงการนำผ้ากระโปรงไปย้อมครามให้ดำ แล้วจัดกลับให้ตรงกันอย่างสวยงาม (5) การปรับประยุกต์ การนำผ้าปักม้งไปตกแต่ง พัฒนาและปรับปรุงเป็นผลิตภัณฑ์ เพื่อจำหน่ายเป็นรายได้ครัวเรือน บางครัวเรือนมีการพัฒนาโดยออกแบบลายปักใหม่ให้มีการผสมผสานกันระหว่างลายปักแบบเก่า ดังนั้น ภูมิปัญญาท้องถิ่นผ้าปักชนเผ่าม้งจึงเป็นความรู้อันทรงคุณค่าที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ เพื่อแสดงความเป็นตัวตนและอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ที่ตีตามแสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตมนุษย์ที่ความผูกพันและกลมกลืนกับธรรมชาติ ท้องฟ้า ลำธาร ป่าเขา และวิถีชีวิตอาชีพเกษตรกร ปลูกดอกฝิ่น ฝักเขียว ข้าวโพด ฝักทอง ซึ่งสร้างสรรค์ผ่านลวดลายบนผืนผ้าปักผ้าปักชาวเขานั่งดงาม

2.2 ภูมิปัญญาท้องถิ่นผ้าปักชนเผ่าเมี่ยน มีลักษณะการแต่งกาย การใช้สีสันทน การตกแต่งด้วยลายผ้าปักเครื่องเงินทั้งดงาม เมื่อแต่งกายด้วยเสื้อผ้าชาวเขาตามจารีตประเพณีก็จะทราบได้ว่า มีถิ่นฐานอยู่ท้องถิ่นใด หรืออยู่ในกลุ่มใด เมี่ยนใช้เสื้อผ้าลายห้าสีคลุมร่างกาย เข็มขัดรัดเอว ผ้าเช็ดหน้าลายดอกไม้ ผูกที่หน้าผาก กางเกงลายปิดกัน ผ้าลายสองผืนปิดที่ขา ตามตำนานความเชื่อทำให้ใช้เสื้อผ้า ผ้าคาดเอว ผ้าโพกศีรษะ และกางเกงที่ปักด้วยสีห้าสี ซึ่งทุกวันนี้ในงานพิธีกรรมสำคัญๆ ผู้หญิงก็ยังคงแต่งกายตามแบบอย่างที่ระบุไว้ในตำนานได้อย่างเคร่งครัด ถึงแม้ว่าการแต่งกายของผู้ชายเมี่ยนในชีวิตประจำวันจะผิดแผกแตกต่างกับข้อกำหนดไปบ้าง แต่ในพิธีกรรมสำคัญๆ บางพิธีกรรม ผู้ชายก็ยังแต่งกายตามที่กำหนดไว้ ผ้าที่นำมาปักลายทอมือในอดีตเคยทอผ้าใช้เอง แต่เมื่ออพยพมาอยู่ประเทศไทย พบว่า ผ้าทอมือของไทยลื้อมีถิ่นฐานอยู่ในประเทศพม่าและประเทศไทยเหมาะแก่การปักลาย จึงได้ซื้อผ้าทอมือของไทยลื้อมาย้อมและปักลายจนกลายเป็นความนิยมลายผ้าปักจังหวัดกำแพงเพชร มีการจับผ้าและจับเข็มแตกต่างจากคนไทย เพราะปักผ้านด้านหลังขึ้นมายังด้านหน้าของผ้า ในการปักลายเสื้อผ้าเพื่อทำเป็นเครื่องแต่งกายและใช้ตามประเพณี มีวิธีการปักลาย 4 แบบ คือ การปักลายเส้น (กิว กิว), การปักลายขัด (โฉ่ง เกี่ยม), การปักลายกากบาท (โฉ่ง ทิว), การปักไขว้ (โฉ่ง ดับ ยับ) ชาวเมี่ยนมีการนำลักษณะเด่นของแต่ละลายปักเดิมมาปรับปรุง หรือมีการปักเพิ่มให้เป็นลายปักใหม่อีกลายหนึ่ง ซึ่งแต่ละท้องถิ่นก็เรียกชื่อลายผ้าปักแตกต่างกันออกไป แสดงตัวอย่างลายผ้าปักที่มีความโดดเด่นดังภาพที่ 3 และ ภาพที่ 4 ดังนี้

ภาพที่ 3 ลายผ้ากางเกงเจ้าสาวแบบยาว
ลายแมงมุมแห้ว (กระหย่องกะ)

ภาพที่ 4 ลายผ้าตกแต่ง แขนเสื้อลายปู
(กิ้งก่าย)

3. กระบวนการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวไทยภูเขาชนเผ่าม้งและเมี่ยน จังหวัดกำแพงเพชร

ภูมิปัญญาผ้าปักชาวเขามีการสืบทอดต่อกันมาทั้งของชนเผ่าม้งและเมี่ยนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ สะท้อนให้เห็นถึงองค์ความรู้ ประสบการณ์ ความเชื่อของกลุ่มชนที่มีต่อการปักผ้าชาวเขา ซึ่งช่วยให้ชนเผ่าได้ใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางภูมิปัญญา เพื่อการดำรงชีวิตและการอนุรักษ์วัฒนธรรมของแต่ละชนเผ่า ดังที่เคยสืบทอดกันมาหลายชั่วอายุคนนับตั้งแต่อดีตเป็นต้นมา เป็นภูมิปัญญาที่ได้มาจากการสืบทอดต่อกันมาจากรุ่นบุรุษ ตั้งแต่ครั้งยังอาศัยอยู่บนพื้นที่สูง ก่อนที่จะมีการอพยพลงมาตั้งถิ่นฐานบนพื้นที่ราบ ทั้งนี้ การเข้าร่วมเป็นสมาชิกของศูนย์หัตถกรรมผ้าปักชาวเขาโครงการบ้านเล็กในป่าใหญ่ ได้รับการส่งเสริมให้ผลิตสินค้าหัตถกรรมชาวเขาเพื่อจำหน่าย และการจัดแสดงกระบวนการผลิตส่งผลให้ชาวไทยภูเขาได้ใช้เวลาว่างจากการทำงานประจำเพื่อผลิตสินค้าตามความถนัดของตนเอง ช่วยให้ชนเผ่ามีรายได้จากการทำภูมิปัญญาปักผ้า ก่อให้เกิดการอนุรักษ์และสืบทอดวัฒนธรรมของชนเผ่า รวมถึงก่อให้เกิดกระบวนการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ

- 1) การระบุนโยบายที่ต้องการ
- 2) การจัดหาความรู้ที่ต้องการ
- 3) การสร้างพัฒนาความรู้ใหม่
- 4) การถ่ายทอดความรู้
- 5) การจัดเก็บความรู้ และ
- 6) การนำความรู้มาใช้ โดยมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้ประกอบด้วย

- 1) การระบุนโยบายที่ต้องการ ชนเผ่าม้งสร้างสรรค์ลายผ้าจากการเลียนแบบธรรมชาติรอบตัว คือ ดอกไม้ ดอกไม้ หอยเกล็ดปลา เครือไม้ ก้อนหินตัวช้าง ด้วยวิธีการปักผ้าด้วยด้ายสลัสีเป็นลายไขว้ ปักทึบ เดินเส้น ลูกโซ่ และตัดผ้าปะเป็นลวดลายต่างๆ ส่วนชนเผ่าเมี่ยนปักผ้าลายเจ้าสาว ทั้งกางเกงแบบสั้นและยาว และลายประยุกต์เพื่อนำชิ้นผ้าไปสร้างสรรค์ผลงานต่อไป
- 2) การจัดหาความรู้ที่ต้องการ ความรู้มาจากภายในครอบครัว การรับความรู้จากบรรพบุรุษ การแสวงหาความรู้เกี่ยวกับการปักผ้าภายในครัวเรือน คุณยายและมารดา และภายในเครือญาติ การเรียนรู้ระหว่างยายมาสู่แม่ และจากแม่ไปสู่ลูกสาว
- 3) การสร้างพัฒนาความรู้ใหม่ การปักผ้าชาวเขาเป็นองค์ความรู้ชุดหนึ่งที่เกิดขึ้นจากความจำเป็นในการดำรงชีวิต และมีความสัมพันธ์กับธรรมชาติรอบตัวและวิถีการดำรงชีวิต การสร้างความรู้การปักผ้าชาวเขาในรูปแบบต่างๆ ได้รับการถ่ายทอดความรู้การปักผ้าจากบรรพบุรุษร่วมกันอย่างใกล้ชิด และการนำความรู้ที่มีในแต่ละบุคคลผนวกเข้ากับความรู้ในกลุ่มเครือญาติ จึงเกิดเป็นความรู้ใหม่และแบ่งปันกันทั่วทั้งกลุ่มเครือญาติ ความรู้ที่เกิดขึ้นจากการมีกิจกรรมร่วมกันในหมู่บ้าน
- 4) การถ่ายทอดความรู้ เป็นการถ่ายทอดความรู้ไม่เป็นทางการ ซึ่งเกิดขึ้นจากการดำเนินชีวิตประจำวัน การทำหน้าที่ของผู้หญิงชนเผ่า โดยอาศัยการเรียนรู้จากประสบการณ์ของรุ่นเก่า ที่สืบทอดต่อกันมาด้วยวิธีการบอกเล่าและการปฏิบัติให้ดูเป็นตัวอย่าง และการฝึกฝนทำด้วยตนเอง การถ่ายทอดความรู้ในลักษณะที่เป็นไปตามธรรมชาติและไม่มีแบบแผนที่เป็นทางการ
- 5) การจัดเก็บความรู้ การจัดเก็บความรู้เกี่ยวกับการปักผ้าชาวเขาไม่มีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร มีเพียงการถ่ายทอดด้วยการบอกเล่าและการทำให้ดูเป็นตัวอย่างเท่านั้น ส่วนใหญ่ใช้วิธีการจดจำ

ของแต่ละบุคคล ความรู้เกี่ยวกับการปักผ้านั้นยังไม่มีการจัดการความรู้ที่เป็นระบบ กล่าวคือ ความรู้ในการปักผ้าเป็นความรู้ที่ฝังอยู่ในตัวบุคคลมากกว่า ผ่านการจำจาดและการฝึกปฏิบัติ ไม่มีการจดบันทึกเป็นลายอักษร ยังไม่มีการกำหนดขอบเขตและเนื้อหาของความรู้ที่ชัดเจน อาศัยเพียงการบอกเล่าแบบปากต่อปาก และขาดการกำหนดแหล่งที่มาของความรู้ผ้าปักชาวเขา 6) การนำความรู้มาใช้ในการนำความรู้ผ้าปักชาวเขาไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ช่วยส่งเสริมให้ชนเผ่าเมี่ยนและม้งมีรายได้จากการประกอบอาชีพเสริม และได้สืบทอดภูมิปัญญาของชนเผ่า การผลิตเครื่องเงินของชนเผ่าเมี่ยนและม้งได้ส่งผลทำให้ชนเผ่าอื่นๆ มีชุดแต่งกายประจำชนเผ่าที่สวยงามและเป็นชุดประจำชนเผ่าตามประเพณีที่มีมาตั้งแต่ดั้งเดิมถือว่าเป็นการส่งเสริมให้เกิดการอนุรักษ์วัฒนธรรมของชนเผ่าด้วย และก่อให้เกิดการถ่ายทอดความรู้การปักผ้าทั้งในกลุ่มชนเผ่าเดียวกันแต่อาศัยอยู่ต่างพื้นที่ด้วย

4. การพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นหัตถกรรมผ้าปักชาวเขาสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์ของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวไทยภูเขาชนเผ่าม้งและเมี่ยน จังหวัดกำแพงเพชร

สมาชิกกลุ่มผ้าปักชนเผ่าเมี่ยนร่วมกับนักวิจัย มีการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นหัตถกรรมผ้าปักชาวเขาสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์ คือ 1) มีการขับเคลื่อนกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ ด้วยการแสวงหาโอกาสและทักษะความรู้สู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์ มุ่งเน้นการพึ่งพาตนเองบนฐานของศักยภาพและทรัพยากรทางวัฒนธรรมประเพณีของกลุ่มชาติพันธุ์ โดยนักวิจัยได้บรรยายให้ความรู้การอนุรักษ์และสืบทอดศิลปหัตถกรรมชนเผ่าแก่สมาชิกกลุ่มผ้าปักชนเผ่าม้ง และชนเผ่าเมี่ยน 2) สมาชิกกลุ่มผ้าปักชนเผ่าเมี่ยนพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นหัตถกรรมผ้าปักชาวเขาสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์ โดยได้รับความรู้และการฝึกปฏิบัติ การออกแบบผลิตภัณฑ์ ซึ่งเป็นการสร้างมูลค่าจากการผลิตสินค้าผ้าปักชาวเขากระเป๋าสตางค์ กิ๊บติดผม พวงกุญแจ กระเป๋าเป้สะพายหลัง รองเท้า สบู่ไม้ดัดด้วยผ้าปัก และผลิตภัณฑ์ทางเลือก ถือเป็นการวิจัย การพัฒนานวัตกรรมและการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่สินค้าที่ชนเผ่าผลิตขึ้น และยังเป็นการสร้างเครือข่ายด้านการพัฒนาต่อยอดเพิ่มคุณภาพสินค้าชนเผ่า การจัดการด้านการตลาดเพื่อจำหน่ายผลิตภัณฑ์ให้นักท่องเที่ยวอีกด้วย 3) สมาชิกกลุ่มผ้าปักชนเผ่าเมี่ยนสามารถพัฒนาผลงานวิจัยสู่โครงการนวัตกรรมเพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจสร้างสรรค์ มีแนวทางการพัฒนากลุ่มชาติพันธุ์และพัฒนากลุ่มเป้าหมายให้ไปสู่ Premium OTOP ซึ่งส่งผลให้ผลิตภัณฑ์เกิดมูลค่าเพิ่ม การตลาดขยายตัวออกเป็นวงกว้างทั้งผลิตภัณฑ์และบริการของกลุ่มเป้าหมาย รวมทั้งจะส่งผลต่อการกระตุ้นเศรษฐกิจในพื้นที่อำเภอคลองลานตลอดจนเป็นการตอบนโยบาย Thailand 4.0 ของประเทศในระยะต่อไป

ผลกระทบการพัฒนาภูมิปัญญาสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์ คือ สมาชิกกลุ่มผ้าปักชนเผ่าเมี่ยนสามารถผลิตสินค้าผ้าปักชาวเขากระเป๋าสตางค์ กระเป๋าเป้สะพายหลัง สบู่ไม้ดัด และผลิตภัณฑ์ชุดชาวเขาได้ แต่ยังขาดความต่อเนื่องในการผลิตสินค้าแปรรูป เพราะมีตลาดรองรับน้อย อีกทั้งผืนผ้าปักชาวเขาสามารถส่งไปยังศูนย์ศิลปาชีพในโครงการบ้านเล็กในป่าใหญ่แล้วได้รับค่าตอบแทนประจำปี ที่สำคัญสินค้าจากผ้าปักชาวเขามีราคาสูง กลุ่มลูกค้าเป็นคนคนชั้นกลาง รับราชการ ไม่เป็นที่นิยมของวัยรุ่น ดังนั้นนักวิจัยจึงวางแผนโครงการวิจัยต่อยอดในเรื่องการจัดทำตลาดออนไลน์เพื่อเพิ่มช่องทางจำหน่ายสินค้าให้กว้างขวางขึ้น พัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นผลิตภัณฑ์ของฝาก ของที่ระลึก การนำความรู้ศิลปหัตถกรรมชนเผ่าไปอบรมมัคคุเทศก์น้อยให้เยาวชนในพื้นที่ จำนวน 30 คน ส่งผลให้ชนเผ่ามีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น เป็นที่ยอมรับของสังคมไทยต่อไป

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาผู้วิจัยขอเสนอการอภิปรายผล ดังนี้

1. บริบทพื้นที่และการย้ายถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวไทยภูเขาจังหวัดกำแพงเพชร

ชนเผ่าม้งและเมี่ยนย้ายถิ่นฐานมายังจังหวัดกำแพงเพชร เพราะโยกย้ายตามอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ชาวไทยภูเขา และมีอุปนิสัยชอบโยกย้ายที่ทำมาหากินตามเครือข่าย การทำไร่แบบย้ายที่ การถูกรบกวนจากคนพื้นที่ราบ เจ้าหน้าที่รัฐบางคนขึ้นไปพักพิงบนพื้นที่ของชาวเขา โดยอุบายโศกบริโศกอย่างฟุ่มเฟือยและไม่มีค่าตอบแทน หรือชำระค่าบริการแก่ชาวเขา ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของสุภางค์ จันทวานิช (2543, หน้า 14) การย้ายถิ่นข้ามประเทศเป็นการเคลื่อนย้ายของประชากรจำนวนมากข้ามแดนจากประเทศของตนเป็นพลเมืองหรือพำนักรออยู่ไปยังประเทศอื่น เพื่อดำรงชีพเป็นเวลายาวนาน 1 ปี นับเป็นการย้ายถิ่น แบ่งได้ 2 สาเหตุ คือ การย้ายถิ่นด้วยสาเหตุจากภัยธรรมชาติ และการย้ายถิ่นด้วยสาเหตุจากภัยที่เกิดจากการกระทำของมนุษย์ นอกจากนี้ยังแบ่งการย้ายถิ่นได้อีก 4 รูปแบบ คือ การย้ายถิ่นแบบสมัครใจของตนเอง การย้ายถิ่นแบบถูกบังคับให้ย้ายถิ่น การย้ายถิ่นแบบลี้ภัย และการอพยพเพราะหลบภัยจากคอมมิวนิสต์ ซึ่งอพยพจากจังหวัดเพชรบูรณ์ น่าน ตาก เชียงราย และจังหวัดเลย มาอาศัยอยู่พื้นราบและศูนย์อพยพ มีเผ่าเมี่ยนและม้งในจังหวัดน่าน ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2501-2510 เป็นการอพยพครั้งใหญ่ ชนเผ่าม้งบางกลุ่มเข้าร่วมกับฝ่ายคอมมิวนิสต์เข้าโจมตีฐานที่มั่นของทหาร สอดคล้องกับผลการศึกษาของพิพัฒน์ กระแจะจันทร์ (2550, หน้า 312-318) ชาวเขาเป็นคนอื่นของสังคม เป็นคนล้าหลัง นับถือผี งามาย ภาพลักษณ์ของชาวเขาภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 (ตั้งแต่ทศวรรษ 2500) มีความเปลี่ยนแปลงที่ซับซ้อนจากสถานการณ์ภัยคอมมิวนิสต์ ทัศนคติทางชาติพันธุ์ ภาพลักษณ์ของชาวเขา คือภัยต่อความมั่นคงของชาติ ถ่วงความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ ทำลายป่า กลุ่มชาวเขาที่ปลูกฝิ่นโดยเฉพาะชาวม้งถูกมองภาพลักษณ์เชิงลบจากรัฐบาล ขณะเดียวกันชาวเขากลับถูกหาผลประโยชน์ด้านการท่องเที่ยว

2. ภูมิปัญญาท้องถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวไทยภูเขาชนเผ่าม้งและเมี่ยน จังหวัดกำแพงเพชร

กลุ่มชาติพันธุ์ชนเผ่าม้งและเมี่ยนเข้าร่วมเป็นสมาชิกศูนย์หัตถกรรมผ้าปักชาวเขาโครงการบ้านเล็กในป่าใหญ่ทำให้ได้รับการส่งเสริมด้านอาชีพนอกจากการทำเกษตร อันเป็นการใช้เวลาให้เกิดประโยชน์ที่ดำเนินตามความเหมาะสมกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมชนเผ่า โดยเฉพาะสินค้าหัตถกรรมของแต่ละชนเผ่า ซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์เอกลักษณ์ของชนเผ่า และยังเป็นการสร้างอัตลักษณ์ชนเผ่าได้อย่างดี รวมถึงเป็นการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์ สอดคล้องกับจักรกฤษณ์ ดาวไธสง (2552) การอนุรักษ์ภูมิปัญญาสามารถกระทำได้หลายวิธีการ การอนุรักษ์ด้วยการปลูกจิตสำนึก การฟื้นฟูด้วยการเลือกสรรภูมิปัญญาที่กำลังสูญหาย หรือที่สูญหายไปแล้วมาทำให้มีคุณค่าและมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตในท้องถิ่น การพัฒนาควรเริ่มสร้างสรรค์และปรับปรุงภูมิปัญญาให้เหมาะสมกับยุคสมัยโดยให้เกิดประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน การถ่ายทอดด้วยการนำภูมิปัญญาที่ผ่านมามีเลือกสรรกลั่นกรองด้วยเหตุและผลอย่างรอบคอบและรอบด้าน แล้วถ่ายทอดให้คนในสังคมได้รับรู้

นอกจากนี้ยังค้นพบว่า ภูมิปัญญาผ้าปักชนเผ่าม้งและเมี่ยนมีความสัมพันธ์ของภูมิปัญญาในรูปแบบต่างๆ ทั้งความสัมพันธ์ระหว่างคนกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ สิ่งเหนือธรรมชาติในรูปแบบความเชื่อ ภูมิปัญญาท้องถิ่นผ้าปักชนเผ่าม้งเป็นความรู้ที่สืบทอดกันมาจากบรรพบุรุษ เพื่อแสดงตัวตนอัตลักษณ์ที่ตักตวง แสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตที่กลมกลืนกับธรรมชาติ ท้องฟ้า ป่าเขา และลำธาร การประกอบอาชีพ การทำเกษตร พืชผัสดินอันเป็นที่มาของลายผ้าชนิดต่างๆ อันประณีตและงดงาม โดยความสำเร็จของการทำภูมิปัญญาเกิดจากการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ดังกล่าวที่มีการปักผ้าชาวเขาเป็นศูนย์กลาง ไม่เพียงเท่านั้นการทำภูมิปัญญาผ้าปักยังเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตประจำวัน ประเพณีหรือเทศกาลของแต่ละชนเผ่าด้วย เช่น ประเพณีการแต่งงาน ประเพณีปีใหม่ สอดคล้องกับ

Chanthasone Inthavong (2001, p.70) กล่าวว่า การสร้างสรรค์การปักผ้าผืนเกิดจากการลอกเลียนแบบ ธรรมชาติ เช่น ตัวช้าง ก้อนหิน เครื่องไม้ ดอกไม้ ดอกผักกาด ตานกยูง ตาไก่ ตะขาบ หมอน โดยมีวิธีการปักด้วย หรือไหม (Embroidery) วิธีการปักสอย ปะสอย (Applique) และวิธีการแบบผสม (Mixed Technique) เป็นการ แสดงเอกลักษณ์และภูมิปัญญาทางศิลปะ เพราะเป็นวิธีการที่ต้องใช้ความละเอียด ประณีต และความรู้ ความสามารถอย่างมาก สำหรับลายปักผืนเกิดจากวิธีการปักด้วยรูปแบบ 4 วิธี ได้แก่ 1) การปักลายบนผืนผ้า ที่มีช่องด้ายการใช้ไหมสีต่างๆ ด้วยวิธีการปักไขว้ การปักเส้น การปักจุด และการปักเป็นเส้นโซ่ 2) การตัดผ้าผืน เล็กแล้ววางบนผ้าผืนใหญ่ตามลายที่ต้องการ แล้วสอยไปตามลายผ้าที่ตัดไว้ 3) การตัดผ้าเป็นเส้นแถบยาวเพื่อ ปะวางบนผืนใหญ่แล้วเย็บไปตามเส้นเพื่อให้เป็นกรอบของลายปัก 4) การปักแบบใหม่เป็นการปักภาพเล่า เรื่องราวการดำรงชีวิตประจำวันของชาวม้ง ซึ่งทั้งหมดล้วนเป็นประโยชน์ที่ทำให้มีการนำมาใช้ในการพัฒนา ผลิตภัณฑ์ใหม่ขึ้น และด้วยเหมือนกันสอดคล้องกับ Thongchue Khatthong, Kla Somtrakool, & Pirat Tidpard (2013) กล่าวว่า เป็นการเพิ่มมูลค่าที่สูงกว่า และนำไปสู่รายได้ที่ยั่งยืนต่อชุมชนชาติพันธุ์

3. กระบวนการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวไทยภูเขาชนเผ่าม้งและเมี่ยน จังหวัดกำแพงเพชร

กระบวนการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของศูนย์หัตถกรรมผ้าปักชาวเขา โดยนักวิจัยได้รวบรวม ข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชนเผ่าม้งและเมี่ยน ภูมิปัญญาท้องถิ่นศูนย์ หัตถกรรมผ้าปักชาวเขาโครงการบ้านเล็กในป่าใหญ่เป็นความรู้ประเภทที่มีอยู่ในคน (Tacit Knowledge) ดัง แนวคิดของวิจารณ์ พานิช (2547) กิจกรรมของผู้ปฏิบัติงานเป็นกระบวนการที่เป็นวงจรต่อเนื่อง เกิดการพัฒนา งานอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ เป้าหมายคือ การพัฒนางานและพัฒนาคน โดยมีความรู้เป็นเครื่องมือ มีกระบวนการ จัดการความรู้เป็นเครื่องมือ คือ 1) การระบุนวัตกรรมที่ต้องการ ชนเผ่าม้งสร้างสรรค์ลายผ้าจากการเลียนแบบ ธรรมชาติรอบตัว คือ ดอกไม้ ดอกผืน หอย เปลือกปลา เครื่องไม้ ก้อนหิน ตัวช้าง ด้วยวิธีการปักผ้าโดยใช้ด้ายสลับ สีเป็นลายไขว้ ปักทึบ เดินเส้น ลูกโซ่ และตัดผ้าเป็นลวดลายต่างๆ ส่วนชนเผ่าเมี่ยนปักผ้าลายเจ้าสาว ทั้ง กางเกงแบบสั้นและยาว และลายประยุกต์เพื่อนำขึ้นผ้าไปสร้างสรรค์ผลงานต่อไป สอดคล้องกับศิริภรณ์ กุลจิตติวิรัช (2555) ผู้สูงอายุเป็นผู้ยึดกุมความรู้เกี่ยวกับการทอผ้า หากบุคคลเหล่านั้นเสียชีวิต ความรู้นั้นก็อาจ สูญหายไปด้วย โดยที่องค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการทอผ้านั้นเป็นองค์ความรู้ความสามารถและ ประสบการณ์ที่บรรพบุรุษได้สร้างสรรค์ เรียนรู้ ปรับปรุงและถ่ายทอดสืบต่อกันมาจนกลายเป็นองค์ความรู้ประจำ ท้องถิ่น 2) การจัดหาความรู้ที่ต้องการ ความรู้มาจากภายในครอบครัว การรับความรู้จากบรรพบุรุษ การแสวงหาความรู้เกี่ยวกับการปักผ้าภายในครัวเรือน คุณยายและมารดา และภายในเครือญาติ การเรียนรู้ ระหว่างยายมาสู่แม่ และจากแม่ไปสู่ลูกสาว 3) การสร้างพัฒนาความรู้ใหม่ มีความสัมพันธ์กับธรรมชาติรอบตัว และวิธีการดำรงชีวิต การสร้างความรู้การปักผ้าชาวเขา ในรูปแบบต่างๆ ได้รับการถ่ายทอดความรู้การปักผ้าจาก บรรพบุรุษร่วมกันอย่างใกล้ชิด และการนำความรู้ที่มีในแต่ละบุคคลผนวกเข้ากับความรู้ในกลุ่มเครือญาติ สอดคล้องกับ ประเสริฐ ตรีการศุภกร (2542) การพัฒนาศักยภาพชุมชนชาวเขากับการลงทุนทางวัฒนธรรม ลายผ้าปักเมี่ยนกับอัตลักษณ์ของชนเผ่าในอำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย มีการสร้างจากความเชื่อและ ความสัมพันธ์ของวิถีชีวิตความเป็นอยู่ การเปลี่ยนแปลงของสังคมปัจจุบันที่มีต่อลายปักส่งผลกระทบต่อแนวโน้ม ทางเศรษฐกิจของลายผ้าปักเมี่ยน 4) การถ่ายทอดความรู้ เป็นการถ่ายทอดความรู้ไม่เป็นทางการ ซึ่งเกิดขึ้นจาก การดำเนินชีวิตประจำวัน และการทำหน้าที่ของผู้หญิงชนเผ่า โดยอาศัยการเรียนรู้จากประสบการณ์ของรุ่นเก่า ที่สืบทอดต่อๆ กันมาด้วยวิธีการบอกเล่า การปฏิบัติให้ดูเป็นตัวอย่าง และการฝึกฝนทำด้วยตนเอง การถ่ายทอด ความรู้ในลักษณะที่เป็นไปตามธรรมชาติและไม่มีแบบแผนที่เป็นทางการ สอดคล้องกับ

นิตยา ฉัตรเมืองปัก (2555) การถ่ายทอดการทอผ้าจากบรรพบุรุษสู่รุ่นลูกหลาน เช่น ปู่ ย่า ตา ยาย สู่รุ่นลูกรุ่นหลานจากเครือญาติใกล้ชิดสอนให้ และการถ่ายทอดนอกชุมชน โดยการสอนจากผู้นำกลุ่ม การใช้เวลาวางฝึกหัดและลองทำ การเป็นวิทยากรภายนอก ส่วนกระบวนการถ่ายทอดความรู้เรื่องลายผ้า มีลวดลายที่ทางกลุ่มผลิตอยู่ในปัจจุบันเป็นลวดลายที่ได้รับความนิยมจากผู้บริโภคและเป็นลายที่สมาชิกส่วนใหญ่มีความชำนาญในการทอผ้า 5) การจัดเก็บความรู้ เก็บเป็นแบบผ้าหรือตัวอย่างชิ้นผ้าไว้ ไม่มีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร มีเพียงการถ่ายทอดด้วยการบอกเล่าและการปฏิบัติเป็นตัวอย่างเท่านั้น ส่วนใหญ่ใช้วิธีการจดจำของแต่ละบุคคล ความรู้เกี่ยวกับการปักผ้านั้นยังไม่มีจัดการความรู้ที่เป็นระบบ 6) การนำความรู้มาใช้ ส่งเสริมให้รายได้จากการประกอบอาชีพเสริม และได้สืบทอดภูมิปัญญาของชนเผ่า การผลิตเครื่องเงินได้ส่งผลทำให้ชนเผ่าอื่นๆ มีชุดแต่งกายประจำชนเผ่าที่สวยงามและเป็นชุดประจำชนเผ่าตามประเพณีที่มีมาแต่ดั้งเดิม ถือเป็นการส่งเสริมให้เกิดการอนุรักษ์วัฒนธรรมของชนเผ่า และก่อให้เกิดการถ่ายทอดความรู้การปักผ้าทั้งในกลุ่มชนเผ่าเดียวกันแต่อาศัยอยู่ต่างพื้นที่ด้วย สอดคล้องกับดวงฤทัย อรรถแสง (2552) ใช้ความรู้ได้นำความรู้ที่รับจากการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ ความรู้จากประสบการณ์ ความชำนาญ และความรู้จักจากการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกันภายในกลุ่มมาปฏิบัติและประยุกต์ใช้ให้เหมาะสม และสอดคล้องกับกนกพร นิมพลี (2555) การจัดเก็บความรู้ในตัวบุคคล แล้วถ่ายทอดความรู้ มีรูปแบบการถ่ายทอดอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ

4. การพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นหัตถกรรมผ้าปักชาวเขาสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์ของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวไทยภูเขาชนเผ่าม้งและเมี่ยน จังหวัดกำแพงเพชร

การขับเคลื่อนการดำเนินกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ คือการริเริ่มหรือการแสวงหาโอกาส การมุ่งเน้นการพึ่งพาตนเองบนฐานของศักยภาพและทรัพยากรทางวัฒนธรรมในการสร้างมูลค่าจากการผลิตสินค้าผ้าปักชาวเขา กระเป๋าสตางค์ พวงกุญแจ กระเป๋าเป้ รองเท้า โดยมีนวัตกรรมและการประยุกต์ใช้เทคโนโลยี เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่สินค้าชุมชนท้องถิ่น มีการส่งเสริมและสร้างภาคีเครือข่ายด้านการพัฒนาต่อยอดเพิ่มคุณภาพสินค้า และมีการจัดการด้านการตลาด สอดคล้องกับ ไชยสิทธิ์ ชาญอาวุธ (2560, หน้า 178) การนำอัตลักษณ์ศิลปะช้างถนนนำมาต่อยอดเพื่อการสร้างมูลค่าสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์ คือ ด้านผลิตภัณฑ์และงานสร้างสรรค์ ด้านการสร้างแบรนด์และการตลาด ด้านการสร้างมูลค่าในตัวบุคคลโดยใช้ต้นทุนจากความคิดสร้างสรรค์ เพื่อสร้างมูลค่าให้กับเศรษฐกิจของประเทศในอนาคตต่อไป

โดยปัจจัยความสำเร็จที่ช่วยสร้างเสริมให้เกิดการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นหัตถกรรมผ้าปักชาวเขาสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์ คือ 1) การวางนโยบายการขับเคลื่อนเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่มีความชัดเจนของภาครัฐ 2) การสร้างความร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคเอกชนให้มีความเข้มแข็ง 3) การให้ความสำคัญ ส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัยและพัฒนาในเทคโนโลยีและนวัตกรรมต่างๆ 4) การมุ่งผลิตสินค้าทางวัฒนธรรมที่ผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมดั้งเดิมกับวัฒนธรรมร่วมสมัย โดยคงความเป็นอัตลักษณ์ของตนเองและดำรงความเป็นชนเผ่าไว้ เพื่อเป็นจุดแข็งของผลิตภัณฑ์ผ้าปักชาวเขา 5) ความสามัคคีและความภาคภูมิใจในศิลปวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ของคนในชนเผ่าทั้งในปัจจุบันและอนาคต สอดคล้องกับแนวคิดของ Guilford, J.P. (1983, p. 75-83) องค์ประกอบของความคิดสร้างสรรค์นั้นมีการก่อตัวในเชิงความคิดสร้างสรรค์ของศิลปะช้างถนน คือ ความคิดริเริ่ม มีลักษณะความคิดแปลกใหม่ แตกต่างจากความคิดธรรมดา ซึ่งความแตกต่างนี้เองถือได้ว่าเป็นผลผลิตของปัจเจกและอัตบุคคลที่เรียกว่า “อัตลักษณ์” มีความคิด คล่องตัวในการถ่ายทอดผลงาน สอดคล้องกับ อานันท์ กาญจนพันธุ์ (2548, หน้า 241-242) ที่กล่าวว่า พื้นที่ทางสังคม เป็นพื้นที่ทางความคิด อุดมการณ์ และวัฒนธรรมที่มีนัยยะต่อการจัดความสัมพันธ์เชิงอำนาจในสังคม ส่วนอีกด้านหนึ่ง หมายถึง เวทีของการต่อสู้โต้เถียง ต่อรองและช่วงชิงความหมายต่างๆ ในกระบวนการปรับเปลี่ยนความสัมพันธ์ใหม่ให้เกิดขึ้นในสังคมใน

มิติที่สอง ได้แก่ การใช้พื้นที่สาธารณะในฐานะเป็นพื้นที่ทำงานศิลปะ ซึ่งมองว่าเป็นสมบัติของสาธารณะของชุมชนเมือง และได้ใช้พื้นที่สาธารณะเป็นช่องทางการสื่อสารในการแสดงความคิดเห็นผ่านผลงานของตนออกสู่สังคม สอดคล้องกับที่ Hughes (2009, p.2) ที่ว่าการประกอบสร้างตัวตนของกราฟิกได้ผ่านเหตุการณ์สำคัญมาหลายช่วงเวลา ผ่านการกดทับ ต่อด้าน และต่อสู้ ซึ่งเป็นการแสดงออกด้านอัตลักษณ์อย่างมีชีวิตชีวา และโดดเด่นในรูปแบบของศิลปะ (Art Form) ที่ไม่ได้ถูกเหมารวมไปกับศิลปะในรูปแบบเดิมๆ (Non-traditional forms of art) แต่กลับเต็มไปด้วยบริบทในด้านเศรษฐกิจ สังคม มานุษยวิทยา สุนทรียภาพ และวัฒนธรรม

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ชาติพันธุ์ชาวไทยภูเขาเผ่าม้งและเยียนในพื้นที่จังหวัดกำแพงเพชร สามารถนำองค์ความรู้กระบวนการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นหัตถกรรมผ้าปักชาวเขาที่ได้จากการวิจัย ไปปรับประยุกต์ใช้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าปักชาวเขาเพื่อจำหน่ายให้นักท่องเที่ยว ที่สำคัญสามารถพัฒนาผลงานวิจัยสู่โครงการนวัตกรรมเพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจสร้างสรรค์มีแนวทางการพัฒนากลุ่มชาติพันธุ์ และพัฒนากลุ่มเป้าหมายให้เป็นไปสู่อุตสาหกรรม OTOP ซึ่งส่งผลต่อการเพิ่มมูลค่า และการขยายออกสู่ตลาดในวงกว้างของผลิตภัณฑ์และบริการของกลุ่มเป้าหมาย รวมทั้งจะส่งผลต่อการกระตุ้นเศรษฐกิจ ในพื้นที่อำเภอคลองลานตลอดจนเป็นการตอบนโยบาย Thailand 4.0 ของประเทศในระยะต่อไป
2. หน่วยงานราชการสามารถนำองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของศูนย์หัตถกรรมผ้าปักชาวเขารวมทั้งกระบวนการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นไปประยุกต์ใช้ในการกำหนดนโยบายเพื่อพัฒนาศักยภาพการปักผ้าชาวเขาชนเผ่าม้งและเยียนที่สอดคล้องกับบริบทในแต่ละชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งและเยียน เพื่อพัฒนาให้สอดคล้องกับบริบทของกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทยต่อไป
3. สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดกำแพงเพชร ได้นำผลการวิจัยผ้าปักชาวเขาบางส่วนประกอบเอกสารประกวดแข่งขันในโครงการอนุรักษ์ สืบสานและพัฒนาภูมิปัญญาการปักผ้าชนเผ่าเยียน ชุมชนบ้านจอมแขวน จนได้รับรางวัลชุมชนต้นแบบสืบสานมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์ ประจำปี 2559 จากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรม นอกจากนี้ศูนย์พัฒนาราชภูมิจังหวัดกำแพงเพชรได้นำข้อมูลไปวางแผนพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าปักชาวเขา เพื่อจัดจำหน่ายในศูนย์แสดงวัฒนธรรมชาวเขา จังหวัดกำแพงเพชร รวมทั้งสำนักงานเทศบาลตำบลคลองลานพัฒนานำข้อมูลประกอบการวางแผนการท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติน้ำตกคลองลาน
4. กลุ่มชาติพันธุ์ในเขตภาคเหนือทั้งตอนบนและตอนล่างสามารถนำองค์ความรู้กระบวนการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นหัตถกรรมผ้าปักชาวเขาในจังหวัดกำแพงเพชรที่ได้จากการวิจัยไปปรับประยุกต์ใช้ในการพัฒนาศักยภาพผ้าปักกลุ่มชาติพันธุ์ม้งและเยียนให้เป็นที่ยอมรับของสังคมไทย

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรวิจัยเกี่ยวกับการค้นหารูปแบบในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าปักชาวเขาให้มีรูปแบบที่สะท้อนถึงอัตลักษณ์ของชนเผ่า เพื่อเป็นแนวทางในการเชื่อมโยงกับความต้องการของโครงการศูนย์ศิลปาชีพ หรือตลาดขายผลิตภัณฑ์ผ้าปักชาวเขา
2. การวิจัยเพื่อหาแนวทางการเชื่อมโยงการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นผ้าปักชาวเขาไปสู่การใช้ประโยชน์ เช่น กิจกรรมอนุรักษ์วัฒนธรรมชนเผ่า กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรมชนเผ่า กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้วัฒนธรรมชนเผ่า

3. ควรมีการพัฒนาและวิจัยการสร้างและออกแบบหลักสูตรท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาผ้าปักของกลุ่มชาติพันธุ์ เพื่อเป็นการส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนได้เรียนรู้เรื่องราวภูมิปัญญาผ้าปักของตนเอง อีกทั้งยังเป็นการส่งเสริมให้เกิดการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในพื้นที่ด้วย

เอกสารอ้างอิง

- กนกพร ฉิมพลี. (2555). รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรมเครื่องจักสาน: กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชน จังหวัดนครราชสีมา. กรุงเทพฯ : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ สำนักบรรณสารการพัฒนา.
- จักรกฤษณ์ ดาวไธสง. (2552). ภูมิปัญญาท้องถิ่น. [Online] Available : <http://www.pm.ac.th/jk/social/index2.5.htm>. [2557, กุมภาพันธ์ 20].
- จักรพันธ์ โสมะเกษตริณ. (2551). การจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นศรีสะเกษเพื่อการแข่งขันอย่างยั่งยืน. กรุงเทพฯ : สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ.
- ไชยสิทธิ์ ชาญอาวธ. (2560, กันยายน-ธันวาคม). การศึกษาคุณค่าด้านอัตลักษณ์ของศิลปช่างถนนเพื่อการสร้างมูลค่าสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์. วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 25(49), 247-267.
- ดวงฤทัย อรรถแสง. (2552). กระบวนการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นผ้าไหมมัดหมี่ย้อมสีธรรมชาติ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- นิตยา ฉัตรเมืองปัก. (2555). การวิเคราะห์ผ้าไหมมัดหมี่ อำเภอนาโพธิ์ จังหวัดบุรีรัมย์. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- นิสวันต์ พิษณุดำรง. (2553, ตุลาคม-ธันวาคม). ทิวทัศน์ธรรม ชุมทรัพย์ของเศรษฐกิจสร้างสรรค์. วารสารเศรษฐกิจและสังคม, 47(4), 13-18.
- ประเสริฐ ตระการศุภกร. (2542). การพัฒนาศักยภาพชุมชนชาวเขากับการลงทุนทางวัฒนธรรมเพื่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคม. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.
- ผ่องพรรณ ตรียมงคล และสุภาพ ฉัตรภรณ์. (2555). การออกแบบการวิจัย. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- พิพัฒน์ กระแจะจันทร์. (2550). การสร้างภาพลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ ชาวเขา ในสังคมไทย ระหว่างทศวรรษ 2420 ถึง ทศวรรษ 2520. หลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พิริยะ ผลพิรุฬห์. (2556). เศรษฐกิจสร้างสรรค์กับการพัฒนาประเทศไทย. วารสารเศรษฐศาสตร์ปริทรรศน์ สถาบันพัฒนาสตรี, 7(1), 1-69.
- พัฒนาสังคมและสวัสดิการ, กรม. (2559). แผนแม่บทการพัฒนากลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทย (พ.ศ.2558-2560). กรุงเทพฯ : กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- วรวิธ สุวรรณฤทธิ์. (2546). วิถีไทย. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- วิจารณ์ พานิช. (2547). การจัดการความรู้ในยุคสังคมและเศรษฐกิจฐานความรู้. กรุงเทพฯ : สถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อสังคม (สคส).
- ศิราภรณ์ กุลจิตติวิรัช. (2556). การจัดการความรู้การท่องเที่ยวอ้อมครามบ้านโนนสะอาด ตำบลนาแว อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม. ในการประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มสธ. ครั้งที่ 3. วันที่ 3-4 กันยายน พ.ศ.2556 (หน้า 1-19). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

สำนักส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ. (2546). **รัฐชาติ และชาติพันธุ์**. เชียงใหม่ : สำนักส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 10 จังหวัดเชียงใหม่.

สุภางค์ จันทวานิช. (2543). ลัทธิชาตินิยมกับเอกลักษณ์ของชาวจีนสยามในตอนต้นศตวรรษที่ 20.

ใน ประทุมพร วัชรเสถียร (บรรณาธิการ). **จีนในโลกที่กำลังเปลี่ยนแปลง**. (หน้า 463) กรุงเทพฯ : ศูนย์จีนศึกษา สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อานันท์ กาญจนพันธ์. (2548). **ทฤษฎีและวิธีวิทยาของการวิจัยวัฒนธรรม**. กรุงเทพฯ : อัมรินทร์ พรินตติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

Bergeron, Bryan. (2003). **Essentials of Knowledge Management**. New Jersey : John Wiley & Sons, Inc.

Davenport, T. & Prusak, L. (1998). **Working Knowledge**. Harvard Business School Press : Boston.

Hudges, M. (2009). **Street Art and Graffiti Art : Developing and Understanding**. Master of Art Education in the College of Arts and Sciences, Georgia State University.

Griswold, W. (2004). **Cultures and societies in a changing world**. Thousand Oaks, CA : Pine Forge Press.

Guilford, J. P. (1983, June). Transformation abilities or functions. **The Journal of Creative Behavior**, 17(2), 75-83.

Gupta & Ferguson. (1999). Beyond Culture: Space, Identity and the Politics of Difference. In **Akhil Gupta and Ferguson**. Culture, Power, Place : Exploration in Critical Anthropology. (pp.1-29). Durham : Duke University Press.

Chanhasone Inthavong. (2001). **The Fascinating Embroidery Motifs on the Old Cloth of Hmong People**. In Legends in the Weaving : Japan. The Japan Foundation Asia Center.

Khiatthong, T., Somtrakool, K. & Tidpard, P. (2013, September) Hmong Needlework : Development of Interior Decoration Patterns and Products for a Creative Economy. **Asian Social Science**, 9(13).

Jenkins, Richard. (2002). **Pierre Bourdieu Richard Jenkins**. London : Routledge.

Probst, G. Raub, S. & Romhardt, K. (2000). **Managing Knowledge : Building Blocks For Success**. Chichester : John Wiley & Song.

Young, Gordon. (1962). **The Hill Tribes of Northern Thailand**. Bangkok : Thai-American audiovisual.